

La Disparition

Adrià Pujol Cruells

Georges Perec (1936-1982) va ser un dels escriptors francesos més coneguts de la segona meitat del segle XX. Assagista, dramaturg, guionista i poeta, la seva obra es reivindica des de camps molt diversos, com són l'antropologia, l'arquitectura, la literatura, la sociologia i la publicitat. Amic i condeixeble de Raymond Queneau, de Boris Vian i d'Italo Calvino, va ser un membre destacat de l'OULIPO i un dels principals impulsors del *nouveau roman*. Prefigurant la irrupció de la postmodernitat en la literatura, es va donar a conèixer amb una novel·la, *Les choses: Une histoire des années soixante* (Premi Renaudot 1965). La seva primera obra lipogramàtica de pes va ser *La disparition* (1969), en la qual du al límit l'art d'escriure amb constricció, amb traves, un dels principis ordenadors de l'OULIPO. D'obra extensa, complexa i heterodoxa, es va consagrar amb *La vie, mode d'emploi* (Premi Médicis, 1978), després d'escriure una vintena de llibres que a França es reediten periòdicament.

La disparition va sacsejar el panorama literari francès. Els adalids de les avantguardes de seguida el van reivindicar. Es tracta d'un llibre inclassificable, erudit i d'una complexitat estructural inòdida. Obra de culte, ha estat traduïda a més de 10 idiomes. Des que es va publicar que genera multitud d'estudis, un any rere l'altre: tesis, articles, documentals, exposicions i panegírics. D'altra banda, i a diferència d'altres països, la recepció de Georges Perec a Catalunya encara és una mica incipient. Tenim poques traduccions, però totes ben meritòries, d'alguns dels seus llibres més coneguts. I un dels que faltaven, indispensable, és *La disparition*.

L'original és escrit sense la lletra e, la vocal més comuna en llengua francesa. Aquest aspecte converteix el llibre en pràcticament intraduïble, cosa que a Perec li plaïa força. De fet, ni firmar-lo, no podia. Amb estructura de *thriller*, el lector de l'original assisteix a tot un seguit de desaparicions, la principal de les quals és, és clar, la de la lletra e. Però aquesta només és una de les capes del llibre. Farcit de jocs de paraules, de referències ocultes, al final és un veritable manglar ple de trampes, de dobles i triples sentits, un *totum revolutum* que esbotza els límits dels gèneres, dels estils i de les convencions entre significat i significat.

Traduir *La disparition al català* (*L'eclipsi*, publicada per l'Avenc, 2017) no ha estat difícil, perquè, de fet, és un llibre que demana ser reescrit a l'hora de vessar-lo, francès enllà. D'entrada, com que en català les vocals a i e empatsen, en el sentit que cap de les dues queda per sobre de l'altra en quantitat d'ús, vaig triar que la meua traducció s'estalviaria la lletra a. El motiu és que així podia tornar a recrear els jocs de l'original. Patronímics, marques de productes, referents culturals; manllevant la lletra a m'obligava a tornar a refer tot el llibre. En segon lloc, això em permetia acostar culturalment el text a Catalunya –és el que han fet tots els traductors que m'han precedit, respectivament, amb les cultures llurs.

Feta la tria, vaig fabricar-me un diccionari català *ad hoc*, que no contenia cap mot amb la lletra a. I em vaig posar mans a l'obra. Per fortuna, *La disparition* ha estat i és objecte de molts estudis al detall, gràcies als quals, puc posar-hi la mà al foc, no em va passar per alt cap dels jocs de paraules que conté. Palíndroms, contrapets, fragments homofònics, homenatges velats a molts altres llibres (Poe, Borges, Christie, Dafoe, Melville, etc.); pràcticament cada paràgraf amaga alguna referència, alguna trampa que calia salvar i parlar de nou al lector en català.

Finalment, per acabar la traducció vaig disposar de l'ajut d'un munt de gent. Màrius Serra em va encomanar la llibertat que neix de pensar que el català és una llengua de poder. Hermes Salceda em va orientar en passatges de difícil resolució. Tina Vallès va corregir el text amb valentia i rigor. Carles Sanjosé, Josep Pedrals, Quique Llaudet, Alfred Morales i altres, una tirallonga de persones, hi van posar el seu gra de sorra, cadascú des del domini d'una disciplina: poesia, música, química, etcètera. El resultat és un llibre nou que surt del ventre de l'original. Així ha estat en els casos de l'alemany, el rus, el japonès, el castellà, l'anglès, l'italià i el txec. Si de cas, la peculiaritat en català és que *L'eclipsi* passa a fer part de la literatura en aquesta nostra llengua.

